

Kahe naise elu mäng

JUKKO NOONI
raamatusöber

Katja Kettu nimi ei vaja Eesti raamatusöbrale enam tutvustamist. Äsja ilmunud „Ööliblika” tõlge on tema kolmas romaani eesti keeles. Nagu kaks varasemat, „Keevitaja” ja „Ämmaemand”, on ka „Ööliblikas” täis põhjamaist ängi, keerulisi inimsuhteid ja -saatusi. Need on kõike muud kui helged.

Mitmedki Soome noorema põlvkonna kirjanikud tegelevad ajalooaga. Eesti lugejale meenub kindlasti kohe Sofi Oksanen. Sarnaselt Oksaneniga puudutab ka Kettu valusaid teemasid. Eestlastele võis seetõttu eriti korda minna „Keevitaja”, mille raamiks reisilaev Estonia uppumine 1994. aasta septembris. Ka Kettu teiste eesti keeles ilmunud raamatutega võib tekkida elav võrdlusmoment, sest meie vanemad või vanavanemad olid peategelaste kaasajad, kuigi Eestit need sündmused ju otseselt ei puudutanud.

KAHE NAISE LUGU

„Ööliblikas” on kahe naise lugu, mille taustaks vangilaagrite koledused, neenetsite šamaanid, maride uskumused, Venemaa praegune võimuladavik ja eritendustuste tegevus. Nii nagu „Ämmaemandaski” läbib ka „Ööliblikat” punase niidina naiste ärakasutamise ja naiste vastu suunatud vägivalda teema. Mõlemad raamatud on tugeva naise ellujäämise lood.

Romaani tegevusliin hakkab hargnema 1937. aastal Petsamos, kui nõukogude agitatorist rasedaks jäänud 15-aastane Irga Malinen põgeneb tagajajate eest suuskadel Nõukogude Liitu, lootus hinges. Miks ta seda tegi, ei oska ta ka ise päris täpselt öelda. „Lahkumisi on tagantjärele sageli raske seletada.” Ühe põhjusena nimetab ta puhast mässu, raeuhoogu. Mässu range isa vastu.

Teise naise – Verna – lugu algab 2015. aastal Marimaalt Lavra külast, kui ta seisab oma isa surnukeha juures. „Seal lamab minu isa Henrik Malinen, rahvaluule õppetooli lugupeetud pro-

Kirjanik ja animafilmi režissöör Katja Kettu

fessor, mees, keda ma kogu oma lapsepõlve imetlesin ja jumaldas, nii et see tegi lausa haiget, aga keda ma lõpuks vaevu tundsin. See on viimane kord, mil sul õnnestus panna mind ennast usaldama, tormama ülepeakaela sinu kannul võõra ja hirmuäratava riigi südamesse, siia emake maa üsast välja peetatud armetusse külla, mis esmapilgul meenutab soome-ugri hõimurahvaste räämas-idüllilist algkodu.”

Nii hakkab lugu hargnema. Esmapiilgul kui põnevusjutt, ja hea tahtmise juures saab „Ööliblikat” ka ainult selles võtmes lugeda.

MÕISTUSEVASTASED KOLEDUSED

„Ööliblikas” on karm raamat, mille mõningaid kohti on ka tugevama närvikavaga inimestel ehk häiriv lugeda. Vorkuta vangilaagri koleduste ja julmuse kirjeldused tunduvad mõistusevastased, ent tõepärased. Ei ilustata siin midagi, ei räägita jubedatest asjadest mõistu. „Laager muudab inimese elajaks,” lausub üks tegelastest, ja seal kordasaadetud tegudel puudub tõepoolest inimlikkus.

Kõik, kes vähegi suutsid või kel vähegi võimalust, püüdsid ellu jääda. Peategelane võrdleb laagrivõrgustikku vägistatud maaga, maailmaga, millelt on röövitud laul ja rõõm. „Kuidas saaks siin elada?” Meel vangub, lootus lömastub igikeltsa all ja taeva külmakanged hinged pitsitavad õlgu. Aga kas ma sain siis öelda midagi sellist tollele hinge vaakuvale olendile? Vastasin nagu asi oli. „Ega ei saagi.” Aga peab üle elama. Ellu jääma. Sest peab. Sest see on elu kättemaks.”

Irga võrdleb elu mänguga, kus tihti peale on määravaks juhus, nuppude liigutamise ja malelual. Malel on romaanis kindel roll. Enne isakodust lahkumist haarab noor Irga kaasa vaalaluust nikerdatud musta ratsu. „Kas see oli viimane ja suurim viga minu elus? Kas tein siiski vale käigu ja minu elu lõpeb enne, kui jõudis alatagi?” küsib ta endalt. See must ratsu on hiljem võtmeks keerukale inimsuhte saipuntrale.

ISA-TEEMA SEONDUB MÕLEMA NAISEGA

Sarnaselt malele on alates romaani algusest mõlema naise loos pidevalt sees

Kirjanik ja animafilmi režissöör Katja Kettu (sünd 1978) on laia haardega kunstnik, kes kirjeldab maailma sõnade ja piltide abil. Ta suhtub kirjanikuks olemisse kui reaalsuse tõlkimisse teise võimalikkusse. Kettu on pärit Rovaniemist, ta on lõpetanud Turu kunstiakadeemia animarežissöörina ja õppinud Tampere Ülikoolis soome kirjandust. Tallinna ja Londoni kaudu Helsingisse sattunud Kettu õpetab loovkirjutamist, teeb muusikavideosid ning töötab vabakutselise kirjaniku ja režissöörina.

isa-teema. Irga põgenemine Soomest oli osalt ajendatud protestist isa vastu. Vangilaagris meenutab ta isa turvalist kabinetti, anub mõtteis: „Isa, anna andeks, palusin. Tule, vii mind siit ära.” Isa, valge kindral, aga ei andestanud tegelikult oma Venemaa avarustesse kadunud tütrele mitte kunagi.

Verna üritab Lavra külas elava kida-keelse vana naise käest teada saada, mida ta isa oma viimastel elupäevadel seal tegi, miks ta suri. „Minevik, olevik ja tulevik kattuvad ja põimuvad. Mõnikord hävitavad ülestikku sattuvad põlvkonnad üksteist,” nendib ta, kui kõik tegevusliinid ja seosed lõpuks omavahel kokku jooksevad hakkavad. Otsesed seosed Vladimir Putiniga mõjuvad siiski liiga konstrueerituna, kuid ilmselt on see maitse asi. Tervikpilti need ei häiri.

Need, kes tahavad teada, mis seos on sellel lool ööliblikaga, peavad aga raamatu ise läbi lugema. R

Ööliblikas
Katja Kettu
tõlkinud Kadri Jaanits
288 lk
köva köide

Kas lapse temperament ja hinded on seotud?

MARE LEINO
tõlkija

Soome haridussüsteemi imetletakse terves maailmas. Samas kõik ei ole kuld, mis hiilgab: Soome kool pole kaugeltki nii ideaalne kui mulje põhjal võiks arvata. Helsingi Ülikooli psühholoogiaprofessor Liisa Keltikangas-Järvinen ning tema juhendamisel doktorikraadini jõudnud Sari Mullola üllitasid hiljuti raamatu, kus halastamatu objektiivsusega Soome kooli puudusi päevavalgele tuuakse. Kuna autorite sõnumid tuginevad uuringutele ning analüüsile ja mitte arvamustele ega oletustele, pole kahtlemiseks põhjust. Lühidalt öeldes läbib raamatut isiksusevaheliste konfliktide teema.

Sari Mullola tõestas 2012. aastal oma doktoritöös, et ligi kolmandiku hinnat puudutavatest otsustest teeb õpetaja lapse temperamentist johtuvalt. St, et meeldivalt käituvad õpilased

saavad kõrgema hinde lihtsalt oma olemuse eest. Aastate jooksul ebaõigluse määr kumuleerub, ning tulemuseks on olukord, kus järgmise haridusetapi uks võib mõne noore jaoks sulguda lihtsalt n-õ vale temperamentid tõttu. Samas kui akadeemiliselt vähemvõimekam, kuid „sileda käitumisega” noor pääseb edasi tänu „õige mulje” jätmisele oskusele. Tekib küsimus, kuidas nii ideaalses haridussüsteemis nagu Soome kool seda on, taoline olukord võimalikuks saab. Põhjusti on mitmeid.

Esitaks selgitab juba õpetaja enda temperament päris paljut – näiteks kasvõi seda, miks mõni õpilane talle rohkem meeldib kui teine, isegi kui kõikide laste teadmised ning motivatsioon enam-vähem võrdsed on. Ideaalis vastab õpetajaskonna temperamentikõver rahvastiku keskmisele jaotusele – st pedagoogide seas peaks nii sotsiaalsed, aktiivsed, ujedaid kui ka distantseerunud proportsionaalselt samal määral olema kui riigis tervikuna.

Kui õpetajate temperamentikõver

vastaks rahvastiku keskmisele, oleks igal õpilasel võrdselt suur tõenäosus leida mõistmist. Probleemide rohkus koolis paraku osutab, et nii see veel ei ole. Soomlaste uuringust selgus, et konkursisõela läbinud ning ülikooli pääsenud tulevastele pedagoogidele on märkimisväärselt kõrge sotsiaalsus. Pole ime, et kõrge sotsiaalsusega pedagoog eelistab sarnaste omadustega õpilast.

21. sajandil on ujedusest kujunenud riskifaktor. Julged ja algatusvõimelised lapsed saavad koolis paremat õpetust kui ettevaatlikud või distantseerunud (kelle teadmiste omandamise protsess just sel põhjusel aeglasemalt kulgeda võib). Asi on selles, et julged nõuavad lihtsalt rohkem tähelepanu, nad ei kardaks küsida kohe, kui mingi tõrge tekib. Ja kuna sotsiaalsele õpetajale meeldivad suhtlemisalt õpilased, tegelevadki nad nendega meelsamini. Uuringust selgus näiteks, et ujedate õpilaste matemaatika-pädevused arenesid esimeses klassis teistest aeglasemalt, kuigi

ujedate kognitiivsed võimed madalamad ei olnud. Seega erinevus ei johtunud õpivalmidustest, vaid õpetusest.

Lühidalt osutas see temperamentiuuring, et hoolimata Soome suurepärasest PISA-tulemustest on õpilase temperament ja muude personaalsete omaduste seos hinnatuga Soomes isegi suurem kui mujal maailmas. Praegu sisaldub hinded ka mulje, st hinde kaudu üritatakse (sageli alateadlikult) lapse halba käitumist korrigeerida. Täiendava hindamiskriteeriumi juurutamine lisaks objektiivsust, aga see eeldab õpetajahariduse täiendamist temperamentidipõhiste teadmiste osas. R

Maailma parim kool?

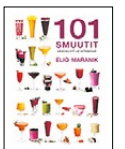
Liisa Keltikangas-Järvinen,
Sari Mullola
tõlkinud Mare Leino
96 lk, pehme köide

ILMUNUD

101 smuutit. Värskest ja vitamiine

Eliq Maranik
240 lk, köva köide
Rootsis elav eesti päritolu Eliq Maranik on mitmete rahvusvaheliselt tunnustatud magustoidu- ja raamatute autor. Eliq armastab loova uusi retsepte, mis on ühtaegu toitvad, maitsvad ja kaunid vaadata. Raamatus jagab ta teadmisi puu- ja köögiviljadest, supertoitudest ja muudest kasulikest koostisosadest, mis rõõmustavad keha. Retseptides kasutab Eliq meie looduse ja koduaia ande ning annab head nõu viljade kombineerimise, ettevalmistuse ja säilitamise kohta. Bestsellerit „101 smuutit” on ainuüksi Rootsis müüdud ligi 70 000 eksemplari.

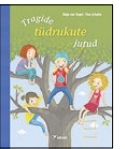
Mängud lugemispessa. Õpituba

Kaja Kivisikk
40 lk, pehme köide
Kogumikus „Mängud lugemispessa” on kümme lugemiskõnet ja kõnet, tähelepanu ja taipu arendavat mängu. Ennekoike on mängud mõeldud koolieelikutele ja algklassilastele ning enamik neid sobib nii rühma- kui ka individuaaltöök. Kogumiku ülesehitus on kergesti haaratav, iga mängu juurde on lisatud täpsed paljundamis- ja väljalõikamisviited.

Tragide tüdrukute jutud

Maja von Vogel,
Tina Schulte
tõlkinud Kadri Esilon
40 lk, köva köide
Raamatus on 13 juttu, mille peategelased on igati hakkajad ja tragid tüdrukud: väike Emma päästab oma kooliealise sõbra Emili kiusajate käest, Sofia teeb poistele piraadivõistluses silmad ette ja kummitusetüdruk Jete ajab hirmu nahka oma suurtele vendadele, kes temaga üleolevalt käituvad. Fantaasiarikaste ja puändikate lugude keskmes on lastele tuttavad olukorrad ja olulised teemad. Eakohast teksti toetavad vahvad tänapäevased pildid. Paraja pikkusega lood on mõeldud lasteaiaaegadele lastele ettelugemiseks, aga sobivad suurepäraselt ka nendele, kes juba ise loevad.

Kus on Pettson?

Sven Nordqvist
tõlkinud Ülle Kiivet
16 lk, pappraamat
Findus joonistas Pettsonile pildi. Aga kus siis Pettson ise on? Findus küsib kõigilt, keda ta kohtab, nii kanadelt, lehmadel kui krähmudelt, aga keegi ei oska vastata. Pusle- raamat, kus igal lehel oleval neli pusletükki saab kokku panna üheks suureks mosaiigiks.

Mandalad. Värviraamat

Maja von Vogel,
Tina Schulte
Valentina Harper
72 lk, pehme köide
Värviraamat, mis peidab oma kaante vahel maagilisi detailirikkaid kujundeid. Mõne kujundikihi võid teha ühevärvilise, mõned detailid aga hoopis värvimata jätta – lisades nii pildile valgust ja ruumilisust, usalda oma kujutusvõimet ja kunstimeelt. Kvaliteetsest paksust paberist lehed on perforatsiooniga, et saaksid valmis töö hõlpsasti välja rebida ja vaatamiseks välja panna või ära kinkida. Loe kindlasti ka iga pildi tagaküljel leiduvat tsitaati, mis rõõmustab sind, äratas sinu mõtteid või teeb mõlemat.

